

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ЧПКО Марина Володимирівна

УДК 341.232.5:620.91(4)

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ
ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ**

Спеціальність: 12.00.11 - міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат юридичних наук, доцент
ЯКУБОВСЬКА Наталія Олексіївна,
Норвезька рада у справах біженців,
керівник проекту

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент
БІЛОЦЬКИЙ Сергій Дмитрович,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри міжнародного права

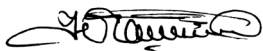
кандидат юридичних наук, доцент
ЛИСИК Володимир Михайлович,
Інститут міжнародних відносин
Львівського національного університету
імені Івана Франка,
доцент кафедри міжнародного права

Захист відбудеться 30 червня 2017 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий 26 травня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.В. Чайковський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В останні роки спостерігається тенденція зростання використання відновлюваних джерел енергії. Говорячи про цю тенденцію, необхідно звернути увагу на той факт, що до теперішнього часу розвиток отримували ті напрямки енергетики, які забезпечували досить швидкий, прямий економічний ефект. А пов'язані з цими напрямами соціальні та екологічні наслідки розглядалися лише як супутні. Ситуацію різко змінило усвідомлення людством екологічних проблем – щорічно в світі збільшується кількість міжнародних зустрічей різного рівня, на яких розглядається стан і перспективи розвитку цього напрямку енергетики, проте повноцінний діалог між державами з питань правового регулювання цієї сфери майже відсутній.

Те, що сьогодні держави активно обговорюють питання переходу до використання відновлюваних джерел енергії, впливає на розвиток міжнародних енергетичних відносин. Наразі приймаються певні міжнародно-правові угоди, які сприяють поглибленню співробітництва держав з приводу використання відновлюваних джерел енергії. Формуються нові міжнародно-правові норми, головною метою яких є стимулювання держав до скорочення або відмови від використання традиційних джерел енергії та збільшення відсотку енергії, отриманої з відновлюваних джерел.

На сьогоднішній момент не існує єдиного спеціального міжнародно-правового акту, який би регулював сферу відновлюваної енергетики, що значно ускладнює міжнародно-правове співробітництво. Але слід зазначити, що норми, які мають пряме відношення до цієї сфери, містяться в міжнародно-правових документах, які не мають безпосереднього відношення до відновлюваної енергетики. До них відносяться: Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку, Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату та Кіотський протокол, Договір до Енергетичної хартії, План дій Гленіглс, Делійська декларація про принципи міжнародного права, що стосуються сталого розвитку, та ін.

Значну увагу питанню використання відновлюваних джерел енергії приділяє Світова організація торгівлі. Підвищення інтересу до регулювання енергетичних питань у Світовій організації торгівлі обумовлене низкою факторів. Перш за все, в останні роки до Організації приєдналися країни, які відіграють значну роль у експорті, імпорті та транзиті енергетичних ресурсів (Саудівська Аравія – з 2005 року, Україна – з 2008 року, Росія – з 2012 року, Казахстан – з 2015 року), ведуть переговори із приєднання Алжир, Ірак, Лівія. Крім того, стали загострюватися конфлікти, пов'язані із зростанням потреби в енергоносіях, посиленням конкуренції на енергетичному ринку, забезпеченням енергетичної ефективності і практикою обмеження експорту. У багатьох

країнах відбувається зниження ролі держави в енергетичній сфері та підвищення ролі приватних компаній, в тому числі міжнародних.

Для переходу до використання відновлюваних джерел енергії та підвищення енергетичної ефективності потрібні термінові заходи з реформування існуючих міжнародно-правових механізмів регулювання, в особливості тих, що пов'язані з міжнародною торгівлею енергією. Саме тому програми підтримки використання відновлюваних джерел енергії повинні стати пріоритетом для держав і, за необхідності, отримувати додаткову підтримку, наприклад, у вигляді субсидій. Проте будь-які державні заходи заохочувального характеру в сфері енергетичного виробництва можуть спровокувати нестабільність світової економіки, враховуючи її пряму залежність від цін на «традиційні» джерела енергії. У запобіганні подібних ситуацій важливу роль відіграє Світова організація торгівлі.

На регіональному рівні існує достатня кількість двосторонніх угод між державами, що містять в собі детальне регулювання міжнародно-правового співробітництва між ними. Основним завданням укладення таких договорів є розвиток відновлюваної енергетики. Звідси й оптимістичність висновків про можливі перспективи кодифікації норм, що регулюють сферу відновлюваної енергетики. Не зважаючи на підвищення зацікавленості міжнародної спільноти до цієї теми, вона, тим не менш, є маловивченою, тож питання міжнародно-правового регулювання сфери відновлюваної енергетики становлять значний науковий інтерес.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана на кафедрі міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету «Одеська юридична академія» відповідно до плану науково-дослідної програми Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 011U0006Н) на 2011–2015 рр. та «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842) на 2016–2020 рр.

Ступінь дослідженості теми. У вітчизняній науці міжнародного права до питань міжнародно-правового регулювання відносин у сфері відновлюваної енергетики зверталися А. В. Башун, Я. Н. Бенедик, С. Д. Білоцький. Окремі аспекти цієї проблематики розглядалися в працях таких українських науковців: Т. М. Анакіної, Т. О. Анцупової, А. П. Гетьмана, О. О. Гріненко, Р. Р. Дубаса, А. О. Кориневича, М. О. Медведєвої, М. М. Микієвича, Р. А. Петрова, О. Я. Трагнюк, О. М. Шпакович. Дослідженню даного питання присвячено ряд наукових статей, авторство яких належить таким вченим, як: А. М. Амадзієв, С. Р. Блавацький, Г. Д. Джумагельдієва, Т. Р. Кістинюк, Н. А. Магомедова, А. Ш. Меїланов, М. М. Пархаданов, В. А. Сафонов, В. А. Семеніхіна, С. М. Силкіна, В. В. Фіделіс, С. С. Шмаков, Г. Шеєр, Е. І. Широков.

Західні дослідники міжнародного права приділяють набагато більше уваги проблематиці правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії. В університеті Данді в Шотландії існує цілий дослідний центр, наукові співробітники якого досліджують різні міжнародно-правові аспекти енергетичного права, в тому числі і відновлювану енергетику. Найбільш авторитетним вченим у цій сфері є А. Бредбрук (A. Bradbrook), також дослідженню даного питання присвячені роботи таких закордонних вчених, як Р. Лістер (R. Lyster), Т. Р. Карл (T. R. Karl), К. Е. Тренберт (K. E. Trenberth), С. Соломон (S. Solomon), Н. Стерн (N. Stern), Дж. Редженс (J. Regens), Р. Рікрофт (R. Rycroft), А. Коноплянік (A. Konoplyanik), А. Штейнер (A. Steiner), Дж. Гардам (J. Gardam), П. Келлі (P. Kelly), Ю. Оморогбе (Y. Omorogbe) та інші.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає у визначенні генези та специфіки міжнародно-правового співробітництва у сфері відновлюваної енергетики, зокрема в рамках СОТ, а також особливостей імплементації норм міжнародного права та права СОТ щодо відновлюваної енергетики в національне законодавство України.

Зазначена мета дослідження досягається шляхом постановки та послідовного вирішення таких завдань:

розкрити екологічну та політико-правову зумовленість процесу становлення міжнародно-правового співробітництва держав у сфері відновлюваної енергетики та розвитку міжнародного інституційного механізму такого співробітництва;

уточнити дефініцію та визначити ознаки відновлюваних джерел енергії, які артикулюються в міжнародних та національних правових актах;

встановити фактори, що впливають на ефективність міжнародного співробітництва у сфері відновлюваної енергетики, та з'ясувати значення співробітництва в цій сфері в цілях сталого розвитку;

розглянути специфіку міжнародно-правового регулювання використання відновлюваних джерел на сучасному етапі;

визначити місце та роль Міжнародного агентства з відновлюваної енергетики в системі міжнародного співробітництва держав;

надати характеристику особливостей правового регулювання співробітництва держав у сфері відновлюваної енергетики на регіональному рівні;

дослідити досвід регулювання використання відновлюваних джерел енергії на національному рівні та оцінити стан імплементації міжнародно-правових норм у національне законодавство України;

проаналізувати стан та визначити перспективи правового регулювання використання джерел відновлюваної енергії в рамках СОТ;

визначити специфіку правового регулювання ринку торгівлі обладнанням для виробництва енергії з відновлюваних джерел в праві СОТ;

висвітлити режим субсидування СОТ та окреслити можливості його застосування для стимулювання поширення та розвитку відновлюваної енергетики.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у сфері правового регулювання міжнародного співробітництва держав з використання відновлюваних джерел енергії.

Предметом дослідження є міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики.

Методи дослідження. Для досягнення наукової об'єктивності результатів дослідження було використано комплекс філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, які знаходять широке застосування в сучасній науці міжнародного права. Підґрунтям наукового аналізу в усіх розділах проведеного дослідження став діалектичний метод, завдяки якому повністю висвітлено різні аспекти нормативного регулювання міжнародного співробітництва держав у сфері відновлюваної енергетики. Історико-правовий підхід дозволив простежити генезу правових засад міжнародного співробітництва держав на універсальному та регіональному рівнях у цій сфері (підрозділ 1.1). Формально-логічний метод застосовувався для уточнення змісту окремих правових понять та положень (підрозділи 1.2, 3.1, 3.2, 3.4). Системно-структурний метод дозволив визначити місце міжнародного співробітництва у сфері відновлюваної енергетики в системі сучасного міжнародного права (розділ 2). Порівняльно-правовий метод використано при аналізі положень міжнародних договорів (універсальних та регіональних), національного законодавства провідних країн світу в сфері відновлюваної енергетики, а також для дослідження ступеня імплементації норм міжнародного права до національного законодавства з урахуванням міжнародних зобов'язань України у сфері відновлюваної енергетики (підрозділи 2.1, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Прогностичний метод дозволив виділити окремі тенденції розвитку міжнародно-правового співробітництва держав в сфері відновлюваної енергетики (підрозділи 1.3, 3.4).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній доктрині міжнародного права проведено комплексне дослідження стану міжнародно-правового співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики та перспектив і можливих напрямків його розвитку.

У межах дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну і виносяться на захист.

уперше:

запропоновано систематизацію етапів становлення міждержавного співробітництва в сфері використання відновлюваної енергетики, яка налічує п'ять етапів, з огляду на роль, яку зіграла ООН у розвитку міжнародного співробітництва в сфері відновлюваної енергетики;

обґрунтовано доцільність розробки та прийняття окремої спеціальної універсальної угоди з екологічних товарів, що б сприяло підтримці та просуванню технологій використання відновлюваних джерел енергії;

запропоновано три варіанти інтерпретації чинних положень норм права СОТ з метою більш ефективного регулювання відновлюваних субсидій;

обґрунтовано можливість застосування виключення, передбаченого статтею XX ГАТТ, до предмету регулювання Угоди про субсидії та компенсаційні заходи підхід.

удосконалено:

положення щодо фрагментації міжнародно-правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії, що відображається у праві СОТ;

теза про перспективну роль СОТ у гармонізації та координації міждержавної співпраці у сфері міжнародно-правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії. СОТ є одним з небагатьох ефективних інститутів багатостороннього співробітництва, здатних дієво реалізовувати свій правовий мандат завдяки ефективній системі вирішення спорів;

тезу, що більш скоординована система глобального управління енергетичною торгівлею сприятиме керованості і передбачуваності енергетичних потоків, дозволяючи уникати непотрібних судових суперечок, що вимагає ретельної оцінки елементів і механізмів міждержавного співробітництва в сфері енергетики;

положення, що з огляду на те, що торгівля енергією, отриманою з відновлюваних джерел енергії функціонує в загальній системі енергоринку (більшу частину якого задовольняють традиційні джерела енергії, такі як газ і нафта) і, відповідно, загального торговельного режиму СОТ (підтримуваного в тому числі шляхом субсидування), щоб стати конкурентними, розвиток і поширення відновлюваних джерел енергії вимагає значної підтримки і стимулювання, які можуть бути забезпечені загальною політикою в сфері відновлюваних джерел енергії, сумісної з правилами СОТ;

обґрунтування тези про те, що система СОТ може пристосувати сумлінні недискримінаційні заходи, які сприяють розширенню застосування відновлюваних джерел енергії. Зокрема, система СОТ припускає застосування субсидування традиційних джерел енергії, яке, звичайно, не ґрунтується на загальних винятках з правил СОТ. З іншого боку, система СОТ є значно гнучкою по відношенню до зовнішніх факторів, таких як цілі охорони навколишнього середовища;

набули подальшого розвитку:

положення щодо необхідності прийняття спеціальної багатосторонньої угоди, присвяченої питанням торгівлі енергоресурсами. В основу проекту

такого договору може бути покладено Договір до Енергетичної Хартії (ДЕХ), що стосується різних аспектів, включаючи торгівлю, інвестиції та охорону навколишнього середовища, відповідних енергетичних секторів договірних сторін;

положення, що функції ІРЕНА мають переважно інформаційно-аналітичне спрямування, що сприяє удосконаленню правового регулювання та розвитку відновлюваної енергетики;

теза про те, що існуюче правове регулювання в системі СОТ щодо узгодження заходів, спрямованих на стимулювання використання відновлюваних джерел енергії, є неефективним для їх заохочення. Альтернативним варіантом може бути прийняття Конференцією міністрів СОТ керівництва, що б містило керівні принципи в рамках існуючого правового регулювання на користь розвитку відновлюваної енергетики;

підходи про використання «зелених тарифів» для заохочення використання і розвитку відновлюваних джерел енергії і підвищення енергоефективності, збільшення виробництва, а також розвитку наукових досліджень і розробок в області екологічно чистих технологій, що призведе до створення нових ринків, робочих місць і економічного розвитку загалом;

розуміння, що відновлювані субсидії мають суттєве значення для боротьби зі зміною клімату;

положення щодо необхідності підвищення ефективності національного законодавства України у сфері використання відновлюваної енергетики з урахуванням норм міжнародного права у цій сфері.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, результати і висновки можуть бути використані: *у науково-дослідній сфері* – для проведення подальших наукових досліджень питань міжнародно-правового співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики; *у нормотворчій та правозастосовній діяльності* – для розробки нормативно-правових актів і вдосконалення законодавства України у зв'язку з імплементацією міжнародно-правових норм та його адаптацією до законодавства Європейського Союзу у сфері використання відновлюваної енергетики; *у навчальному процесі* – під час викладання курсу міжнародного права, а також для підготовки підручників і навчально-методичних посібників з міжнародного права, міжнародного енергетичного права тощо.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та практичні положення і висновки дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародного права та міжнародних відносин НУ «ОЮА», а також були представлені на міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, форумах та симпозіумах, серед яких: Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського (м. Одеса, 8-9 листопада 2013 р.), Міжнародний

молодіжний науковий форум «Ломоносов-2014» (м. Москва, 7-11 квітня 2014 р.), Міжнародна науково-практична конференція, присвячена ювілею академіка С. В. Ківалова (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.), міжнародна науково-практична конференція «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання державотворення в Україні» (м. Київ, 22 травня 2015 р.), міжнародна науково-практична конференція «Міжнародне право розвитку: сучасні тенденції та перспективи» (м. Одеса, 17 черня 2015 року).

Публікації. Основні положення і висновки дисертації відображені у 11 публікаціях, серед яких 5 статей у наукових фахових періодичних виданнях, з яких 1 стаття – у іноземному виданні.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації визначається предметом і метою дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 237 сторінок, з яких основного тексту – 206 сторінок. Список використаних джерел нараховує 257 найменувань і має обсяг 31 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, характеризується ступінь її наукового розроблення і зв'язок із науковими планами і програмами, визначаються мета та завдання, об'єкт і предмет дослідження, методи дослідження, формулюється наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, наводяться дані про апробацію основних положень дисертації.

Розділ 1 «Теоретичні основи міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері відновлюваної енергетики» складається з трьох підрозділів, в яких розглядається розвиток міжнародно-правового співробітництва держав з питань відновлюваної енергетики, проводиться порівняльний аналіз з визначення відновлюваних джерел енергії в міжнародно-правових актах та з'ясовується значення розвитку відновлюваної енергетики для досягнення цілей сталого розвитку.

У **підрозділі 1.1. «Історія формування і розвитку міжнародно-правового регулювання співробітництва держав у сфері відновлюваної енергетики»** висвітлюється процес розвитку міжнародного співробітництва в сфері відновлюваної енергетики.

Питання необхідності переходу на відновлювані джерела енергії багато разів обговорювалося на різних міжнародних конференціях. З урахуванням ролі, яку в процесі міждержавного співробітництва в сфері відновлюваної енергетики зіграла ООН, можна виділити п'ять етапів становлення: перший етап – збір інформації про існуючі види

відновлюваних джерел енергії (переважно цим питанням займався ЕКОСОР) (1956-1961 рр.); другий етап характеризується проведенням перших конференцій, присвячених обговоренню питань впровадження нових видів енергії (1961-1977 рр.); третій етап включає в себе залучення одного з головних органів ООН – Генеральної Асамблеї – до пошуку нових шляхів використання відновлюваних джерел енергії (1977-1992 рр.); четвертий етап охарактеризувався участю різних органів ООН в програмах з розвитку відновлюваної енергетики (1992-2010 рр.); п'ятий етап (з 2010 р. по сьогоднішній день) пов'язаний зі створенням спеціалізованої міжурядової організації ІРЕНА.

Зазначається, що розвиток діяльності міжнародних організацій у сфері відновлюваної енергетики мав похідний характер та обумовлювався переважно природоохоронними або енергетичними факторами, внаслідок чого формування інституційного механізму міжнародного співробітництва в сфері відновлюваної енергії відбувалося досить стихійно, часто фрагментарно, що зумовлює питання оптимізації існуючої системи так, щоб функції різних інституцій не накладалися одна на одну. Тому оформлення міжнародного інституційного механізму в сфері відновлюваної енергетики ще не завершено.

У *підрозділі 1.2. «Визначення відновлюваних джерел енергії в міжнародно-правових актах»* аналізуються визначення та терміни, що використовуються в міжнародно-правових документах для позначення відновлюваних джерел енергії. У міжнародному праві застосовується кілька позначень для цих видів енергії: відновлювані, альтернативні, нові, екологічно орієнтовані, нетрадиційні; «зелена», «стійка» енергетика. Можна зробити висновок про те, що в міжнародному і національному праві відсутнє єдине розуміння того, що необхідно відносити до відновлюваних джерел енергії.

На перший погляд може здатися, що ці поняття є ідентичними, але таке судження невірне. Використання цих термінів продиктовано економічними, екологічними, соціально-політичними аспектами змісту, який в них вкладається. Для виведення терміну, який би найточніше відображав сутність енергетичних ресурсів, що визначаються, необхідно проаналізувати всі міжнародні документи, в яких міститься визначення цих джерел енергії. Головним орієнтиром при визначенні того, який термін повинен використовуватися при визначенні поняття відновлюваних джерел енергії, може стати Статут Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (ІРЕНА), який є єдиним уніфікованим актом, спрямованим на регулювання співробітництва в сфері використання відновлюваних джерел енергії, і розуміти під ними слід всі форми енергії, що постійно виробляється відновлюваними джерелами.

У *підрозділі 1.3. «Співробітництво держав у сфері використання відновлюваних джерел енергії в цілях сталого розвитку»* з'ясовується

значення розвитку відновлюваної енергетики та використання відновлюваних джерел енергії для досягнення цілей сталого розвитку.

Безліч конвенцій та інших міжнародно-правових актів, метою яких є захист навколишнього середовища, містять в собі положення, що забороняє державам здійснювати діяльність, що може спричинити шкоду на території іншої держави. В основі спеціальних законів і нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання енергетики, лежать такі принципи, як заборона нанесення транскордонної шкоди, принцип запобігання забрудненню, принцип охорони здоров'я і життя людини, принцип раціонального використання природних ресурсів.

Вимоги щодо захисту навколишнього середовища в цілях сталого розвитку поступово посилюються, змушуючи держави застосовувати нові підходи до отримання та використання енергії. Впровадження нових екологічно чистих технологій дозволило б скоротити кількість негативних наслідків енергетичного виробництва для навколишнього середовища не тільки держави, на території якої розміщено це виробництво, але і будь-якої іншої держави, якій може бути завдано шкоди в результаті такої діяльності. А оскільки дотримання принципу заборони заподіяння транскордонної шкоди є обов'язком всіх держав, внаслідок звичаєво-правового характеру цієї норми, то слід очікувати, що в недалекому майбутньому все ж буде розроблений єдиний підхід до регулювання даного питання.

Розділ 2 «Особливості міжнародно-правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії» складається з трьох підрозділів, які присвячені правовому регулюванню сфери відновлюваної енергетики на універсальному, регіональному та національному рівнях, а також розгляду значення діяльності Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (ІРЕНА) в поширенні використання технологій відновлюваних джерел енергії.

У *підрозділі 2.1. «Конвенційний механізм міжнародного співробітництва держав у сфері відновлюваної енергетики»* розглядаються основні міжнародно-правові акти, положення яких спрямовані на регулювання використання відновлюваних джерел енергії, які складають конвенційний (договірний) механізм регулювання співробітництва держав у сфері відновлюваної енергетики.

На сьогоднішній момент правове регулювання використання відновлюваних джерел енергії в якості альтернативи існуючим способам одержання енергії передбачено в міжнародних документах, що стосуються охорони навколишнього середовища та зміни клімату, та продиктовано цілями сталого розвитку. При встановленні правового режиму захисту кліматичної системи необхідно базуватися на принципах справедливості та загальної, але диференційованої відповідальності і можливостей. Особливу роль в процесі зменшення негативного впливу на навколишнє

середовище відіграють промислово розвинені держави, які повинні співпрацювати з державами, що розвиваються, для вжиття заходів щодо надання додаткових фінансових ресурсів і передачі технологій. Дане зобов'язання було включено практично в усі міжнародно-правові акти, що стосуються зміни клімату та охорони навколишнього середовища. Можна зробити висновок про те, що встановився новий період в міжнародному праві навколишнього середовища.

Основним міжнародно-правовим документом у сфері енергетики є Договір до Енергетичної Хартії та Протокол до нього. Договір до Енергетичної Хартії – це перша угода, що регулює широке коло питань енергетичної співпраці між великою кількістю держав-учасників, а Протокол до Енергетичної Хартії з питань енергетичної ефективності і відповідних екологічних аспектів (далі – Протокол) – документ, який вперше торкається питань підвищення продуктивності енергетичного виробництва з урахуванням усунення шкідливого впливу на екологію. Унікальність цього Договору та Протоколу до нього полягає в тому, що він є єдиним у своєму роді багатостороннім міжнародно-правовим документом юридично обов'язкового характеру. Незважаючи на те, що в Протоколі відсутня пряма вказівка на використання відновлюваних джерел енергії, всі норми, сфокусовані на регулюванні підвищення енергетичної ефективності, безпосередньо спрямовані і на відновлювані джерела енергії. Протокол заохочує принципи «повного обліку витрат» («*fuller reflection of costs*»), «сталого розвитку» («*improvements and sustainable development*») і «ефективності витрат» («*cost-effective measures*») для розробки політики в галузі енергетичної ефективності і ширшої міжнародної і інституційної співпраці.

Норми Договору, Протоколу і Додатку до нього відображають процес зміни і удосконалення міжнародно-правового регулювання у відповідності з потребами, продиктованими сучасною енергетичною та екологічною ситуацією в світі. Поява норм, які прямо або побічно регулюють використання відновлюваних джерел енергії, свідчить про встановлення нового порядку в енергетичній сфері. Основна функція Договору та Протоколу – це встановлення єдиного екологічно обґрунтованого механізму регулювання енергетичного співробітництва між державами. Протокол, незважаючи на його недоліки, є на сьогоднішній момент одним з найбільш прогресивних міжнародно-правових актів з питань використання відновлюваних джерел енергії.

У **підрозділі 2.2. «Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії (ІРЕНА) в системі міжнародного енергетичного співробітництва»** визначається роль ІРЕНА у поширенні використання технологій відновлюваних джерел енергії. Розглядається міжнародно-правовий статус зазначеної організації, аналізуються її повноваження та юридична сила актів. Виявлено, що більшість функцій ІРЕНА має

освітньо-інформаційний характер та спрямована на сприяння ефективності співробітництва держав у сфері відновлюваної енергетики, завдяки чому забезпечується розвиток та удосконалення міжнародного і національного правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії. Попри відсутність повноважень з прийняття юридично обов'язкових актів, на сучасному етапі ІРЕНА набула значення центральної ланки інституційного механізму міжнародного співробітництва у сфері відновлюваної енергетики.

Створення єдиної міжнародної міжурядової енергетичної організації і єдиних міжнародних правил торгівлі енергоносіями стане позитивним стабілізуючим фактором міжнародних відносин і знизить конфліктність між країнами. Створення Міжнародного агентства з відновлюваної енергетики (ІРЕНА) є позитивним моментом у справі створення і підтримки міжнародної енергетичної безпеки у ХХІ ст.

У *підрозділі 2.3. «Досвід правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії на регіональному та національному рівнях»* визначено, що, з огляду на відсутність юридично обов'язкової універсальної угоди в сфері відновлюваної енергетики, більш дієві результати, як показує практика, приносить правове регулювання відновлюваних джерел енергії на регіональному рівні. В даний час ведеться активна співпраця в рамках ЄС, СНД, ЄврАзЕС, ШОС та інших регіональних організацій.

Підкреслюється, що безліч двосторонніх договорів дозволяє державам, що розвиваються, імплементувати в своє національне законодавство норми, що регулюють питання використання відновлюваних джерел енергії, які застосовуються в розвинених державах. У України з'явилася можливість зміцнити співробітництво з багатьма державами з питань охорони навколишнього середовища і отримати правову та фінансову підтримку для впровадження технологій з отримання енергії більш «чистим» способом.

При вдосконаленні законодавства України в сфері енергозбереження та використання відновлюваних джерел енергії слід також враховувати міжнародні зобов'язання України – зокрема, щодо адаптації її національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. Комплексна реалізація відповідних заходів у сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії в рамках єдиної енергетичної стратегії може стати важливою складовою забезпечення енергетичної безпеки, диверсифікації джерел енергопостачання і досягнення інших цілей в енергетиці. Також заходи в сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії є важливим елементом екологічної політики і особливо політики в сфері зміни клімату. Розвиток енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії також сприяє виконанню зобов'язань зі скорочення викидів парникових газів відповідно до Кіотського протоколу.

Розділ 3 «Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав в сфері використання відновлюваних джерел енергії в рамках СОТ» складається з чотирьох підрозділів, в яких висвітлюється існуюча система правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії у праві СОТ, визначаються її прогалини та напрямки розвитку, а також аналізується практика СОТ з вирішення спорів, що виникають в сфері відновлюваної енергетики.

У *підрозділі 3.1. «Нормативи права СОТ щодо закріплення використання відновлюваних джерел енергії»* аналізується існуюча система правового регулювання використання відновлюваних джерел енергії у праві СОТ та визначаються напрямки її розвитку.

Зазначено, що система СОТ не є прямо пов'язаною ні з торгівлею енергією в цілому, ні з торгівлею відновлюваними джерелами енергії зокрема. Проте норми права СОТ потенційно можуть застосовуватися і, як правило, застосовуються бездискримінаційно до всієї транскордонної торгівлі за участю членів СОТ, в тому числі торгівлі, пов'язаної з енергетикою. Проте ключова мета, яка лежить в основі просування відновлюваних джерел енергії, а саме – охорона навколишнього середовища – може значно визначити режим правового регулювання торгівлі з їх поширення.

Зважаючи на відсутність спеціальної угоди з енергетики, правові основи регулювання міжнародної торгівлі енергією, включаючи транскордонну торгівлю відновлюваними джерелами енергії, становлять багатосторонні угоди системи СОТ. Крім того, правила торгівлі, які передбачаються багатосторонніми угодами, також доповнюються положеннями, які передбачаються «груповими», або плюрілатеральними, угодами, за умови приєднання до них відповідної держави-члена СОТ. Прикладом такої плюрілатеральної угоди є Угода про державні закупки (GPA), приєднання до якої є факультативним, відповідно, її положення можуть застосовуватися в тих випадках, коли держава-член СОТ, яка є стороною Угоди про державні закупки, порушує заходи регулювання, що сприяють більшій прозорості та конкуренції у секторі державних закупівель.

В рамках режиму ГАТТ основним засобом для врахування інших цілей політики – в тому числі охорона навколишнього середовища – була стаття XX ГАТТ. Це положення містить загальні виключення з зобов'язань ГАТТ/СОТ, що, в разі їх застосування, може виправдати відступ від цих зобов'язань з боку членів СОТ. Підставами для відступу в цілях охорони навколишнього середовища є: стаття XX (b) щодо заходів, необхідних для захисту життя або здоров'я людини, тварин і рослин; і стаття XX (g) – заходів щодо збереження невідновлюваних природних ресурсів.

Багатостороння торгова система СОТ, крім основних цілей лібералізації торгівлі, служить також і досягненню інших, неосновних,

цілей – таких як охорона навколишнього середовища, – залишаючи для держав-членів СОТ необхідний політичний простір для проведення більш широкого кола політичних цілей, в тому числі тих, які пов'язані з енергетикою та охороною навколишнього середовища.

У підрозділі 3.2. «Нормативи права СОТ щодо регулювання ринку торгівлі обладнанням для виробництва енергії з відновлюваних джерел» підкреслюється, що з огляду на те, що глобальну торговельну угоду для енергетичного сектора як і раніше не прийнято, роль СОТ в забезпеченні традиційної енергетичної безпеки визначається як випадкова, хоча і не незначна, але, з іншого боку, СОТ грає значно серйознішу роль в контексті відновлюваних джерел енергії.

Оскільки торгівля відновлюваними джерелами енергії функціонує в загальній системі енергоринку (більшу частину якої задовольняють традиційні джерела енергії, такі як газ і нафта) і, відповідно, загального торговельного режиму (підтримуваного в тому числі шляхом субсидування), щоб стати конкурентними, розвиток і поширення відновлюваних джерел енергії вимагає значної підтримки і стимулювання, які можуть бути забезпечені загальною політикою в сфері відновлюваних джерел енергії, сумісної з правилами СОТ. Система СОТ може пристосувати сумлінні недискримінаційні заходи, які сприяють розширенню застосування відновлюваних джерел енергії. Зрештою, система СОТ допускає застосування субсидій традиційних джерел енергії, яке, звісно, не ґрунтується на загальних винятках з правил СОТ. Проте система СОТ є значно гнучкішою по відношенню до зовнішніх факторів, таких як цілі охорони навколишнього середовища, тож подальша лібералізація торгівлі залишається головним завданням системи СОТ.

Враховуючи незадовільний стан правового регулювання питань торгівлі в сфері відновлюваної енергетики, прийняття Угоди з екологічних товарів СОТ може справити позитивний вплив на розвиток ринку обладнання відновлюваної енергетики. Тому Угода з екологічних товарів СОТ може бути перспективою розвитку ринку обладнання для виробництва енергії з відновлюваних джерел в разі, якщо буде включати в себе не тільки заходи щодо зниження імпорتنих тарифів, а й заходи щодо зниження нетарифних бар'єрів.

У підрозділі 3.3. «Правовий режим субсидування СОТ сфери відновлюваної енергетики» аналізується застосовність існуючих положень системи СОТ щодо субсидування для узгодження заходів, спрямованих на стимулювання використання відновлюваних джерел енергії. З метою вирішення цих завдань, уряди по всьому світу запропонували використання «зелених тарифів» для заохочення використання і розвитку відновлюваних джерел енергії і підвищення зеленої енергоефективності, збільшення виробництва, а також розвитку наукових досліджень і розробок в області екологічно чистих технологій. Крім того, завдяки

підтримці та просуванню технологій використання відновлюваних джерел енергії, будуть створюватися нові ринки, а також нові і стійкі робочі місця.

Робиться висновок про неефективність положень права СОТ з застосування субсидій для заохочення використання та розвитку відновлюваної енергетики. Відновлювані субсидії мають вирішальне значення для боротьби зі зміною клімату. Проте відповідні угоди СОТ були розроблені в епоху приватизації, під час якої субсидії вважаються поганою економічною політикою. Запропоновано три варіанти, що дозволяють групі експертів і Органу з апеляції СОТ інтерпретувати чинні положення права СОТ з метою більш ефективного регулювання відновлюваних субсидій. Альтернативним можливим варіантом є прийняття нової угоди про відновлювані субсидії СОТ. Найкращим, на нашу думку, є підхід, при якому в результаті тлумачення співвідношення між положеннями ГАТТ та Угоди про субсидії та компенсаційні заходи група експертів і Орган з апеляції СОТ прийшли б до застосування виключення, передбаченого статтею XX ГАТТ, до предмету регулювання Угоди про субсидії та компенсаційні заходи.

У *підрозділі 3.4. «Юридична практика СОТ з вирішення спорів, що виникають в сфері відновлюваної енергетики»* проводиться аналіз справ, розглянутих СОТ, який свідчить, що основна маса поданих претензій містила скарги на вжиття заходів, що завдають шкоди промисловості держави-заявниці і є неприпустимими відповідно до правил СОТ. Суперечки, які передавалися в СОТ, стосувалися вимоги місцевої складової в структурі зеленого тарифу. Інші питання, які регулярно з'являються в скаргах, пов'язаних з відновлюваними джерелами енергії, стосуються того, чи є конкретні заходи забороненими або припустимими субсидіями відповідно до Угоди про субсидії та компенсаційні заходи. Більшість суперечок, переданих в СОТ, що стосуються відступу від правил СОТ з міркувань охорони навколишнього середовища, знаходяться на ранніх стадіях процесу врегулювання суперечок, і хоча вони безпосередньо не стосуються відновлюваних джерел енергії, мають важливі наслідки для відновлюваних джерел енергії в рамках СОТ.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і вирішення наукового завдання, що полягало у визначенні генези та специфіки міжнародно-правового співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики.

Основними науковими і практичними результатами дослідження, які сприяли розв'язанню наукового завдання, є такі:

1. Беручи до уваги ту роль, яку в процесі міждержавного співробітництва в сфері відновлюваної енергетики зіграла ООН, виділено

п'ять етапів його становлення. Перший етап – збір інформації про існуючі види відновлюваних джерел енергії (переважно цим питанням займався ЕКОСОП) (1956-1961 рр.). Другий етап характеризується проведенням перших конференцій, присвячених обговоренню питань впровадження нових видів енергії (1961-1977 рр.). Третій етап включає в себе залучення одного з головних органів ООН – Генеральної Асамблеї – до пошуку нових шляхів використання відновлюваних джерел енергії (1977-1992 рр.). Наступний (четвертий) етап охарактеризувався участю різних органів ООН в програмах з розвитку альтернативної енергетики (1992-2010 рр.). П'ятий етап (з 2010 р. по сьогоднішній день) пов'язаний зі створенням спеціалізованої міжурядової організації ІРЕНА.

2. Діяльність інституцій системи ООН, пов'язаних з тими чи іншими аспектами використання відновлюваних джерел енергії, має похідний характер стосовно їх первісних функцій. На цій підставі міжнародні міжурядові організації у сфері відновлюваної енергетики можна поділити на ті, діяльність яких щодо відновлюваних джерел енергії еволюціонувала переважно крізь призму природоохоронних завдань (деякі спеціалізовані установи та програми ООН), міжнародні організації паливно-енергетичного комплексу (ОПЕК, МЕА), а також організації, які спеціалізуються винятково на відновлюваних джерелах енергії (ІРЕНА, ІТЕР).

3. Головним орієнтиром при визначенні того, який термін повинен використовуватися при визначенні поняття відновлюваних джерел енергії, може стати Статут Міжнародного агентства з відновлюваних джерел енергії (ІРЕНА), який є єдиним уніфікованим актом, спрямованим на регулювання співробітництва в сфері використання відновлюваних джерел енергії, і розуміє під ними всі форми енергії, що постійно виробляються відновлюваними джерелами.

4. Оскільки дотримання принципу заборони заподіяння транскордонної шкоди є обов'язком всіх держав, внаслідок звичаєво-правового характеру цієї норми, то слід очікувати, що в недалекому майбутньому все ж буде розроблений єдиний підхід до регулювання даного питання. Ухвалення Конвенції на основі розробленого Комісією міжнародного права проекту статей про запобігання транскордонної шкоди від небезпечних видів діяльності значно прискорило б цей процес, а існуючі в цій сфері акти «м'якого» права дозволили б зробити механізм регулювання міждержавних відносин більш досконалим.

5. При встановленні правового режиму захисту кліматичної системи необхідно базуватися на принципах справедливості та загальної, але диференційованої відповідальності. Особливу роль в процесі зменшення негативного впливу на навколишнє середовище грають промислово розвинені держави, які повинні співпрацювати з державами, що розвиваються, для вжиття заходів щодо надання додаткових фінансових

ресурсів і передачі технологій. Дане зобов'язання було включено практично в усі міжнародно-правові акти, що стосуються зміни клімату та охорони навколишнього середовища.

6. Встановлено, що основним міжнародно-правовим документом у сфері енергетики є Договір до Енергетичної Хартії (далі – Договір) та Протокол до нього. Протокол заохочує принципи «повного обліку витрат» («fuller reflection of costs»), «сталого розвитку» («improvements and sustainable development») і «ефективності витрат» («cost-effective measures») для розробки політики в галузі енергетичної ефективності і ширшої міжнародної і інституційної співпраці. Протокол є на сьогоднішній момент одним з найбільш прогресивних міжнародно-правових актів з питань використання відновлюваних джерел енергії. В рамках СОТ неодноразово висловлювалися пропозиції щодо прийняття спеціальної багатосторонньої угоди, присвяченої питанням торгівлі енергоресурсами. На нашу думку, в основу проекту такого договору може бути покладено Договір, що стосується різних аспектів, включаючи торгівлю, інвестиції та охорону навколишнього середовища, відповідних енергетичних секторів договірних сторін. Договір цілком обґрунтовано може розглядатися як міждержавна угода, яка виникла з системи ГАТТ/СОТ, враховуючи, що Договір був укладений в порядку альтернативи безуспішним раніше зусиллям з підготовки в рамках СОТ угоди в сфері енергетики.

7. Поява норм, які прямо або побічно регулюють використання відновлюваних джерел енергії, свідчить про встановлення нового порядку в енергетичній сфері. Норми Договору, Протоколу і Додатку до нього відображають процес зміни і удосконалення міжнародно-правового регулювання у відповідності з потребами, продиктованими сучасною енергетичною та екологічною ситуацією в світі. Основна функція Договору та Протоколу – це встановлення єдиного екологічно обґрунтованого механізму регулювання енергетичного співробітництва між державами.

8. Головним недоліком правового регулювання відновлюваних джерел енергії на міжнародному рівні є відсутність конкретних положень, недостатній вплив міжнародних організацій на держави, наслідком чого є рекомендаційний характер актів міжнародних організацій. Створення Міжнародного агентства з відновлюваної енергетики (ІРЕНА) є позитивним моментом в справі створення і підтримки міжнародної енергетичної безпеки в ХХІ ст. Більш дієві результати приносить правове регулювання відновлюваних джерел енергії на регіональному рівні (в рамках ЄС, СНД, ЄврАзЕС, ШОС та інших регіональних організацій).

9. Міжнародні зобов'язання України щодо адаптації її національного законодавства до законодавства Європейського Союзу безпосередньо впливають на вдосконалення законодавства України в сфері енергозбереження та використання відновлюваних джерел енергії. Комплексна реалізація відповідних заходів у сфері енергоефективності та

використання відновлюваних джерел енергії в рамках єдиної енергетичної стратегії може стати важливою складовою забезпечення енергетичної безпеки, диверсифікації джерел енергопостачань і досягнення інших цілей в енергетиці.

10. Система СОТ не є прямо пов'язаною ні з торгівлею енергією в цілому, ні з торгівлею відновлюваними джерелами енергії, зокрема. Проте норми права СОТ потенційно можуть застосовуватися і, як правило, застосовуються бездискримінаційно до всієї транскордонної торгівлі за участю членів СОТ, в тому числі торгівлі, пов'язаної з енергетикою. Проте ключова мета, яка лежить в основі просування відновлюваних джерел енергії, а саме – охорона навколишнього середовища – може значно визначити режим правового регулювання торгівлі з їх поширення. Тому Угода з екологічних товарів СОТ може бути перспективою розвитку ринку обладнання для виробництва енергії з відновлюваних джерел в разі, якщо буде включати в себе не тільки заходи щодо зниження імпорتنих тарифів, а й заходи щодо зниження нетарифних бар'єрів. Також одним з основних засобів реалізації політики, спрямованої на захист навколишнього середовища в рамках СОТ була стаття XX ГАТТ, яка може виправдати відступ з боку членів СОТ. Підставами для відступу в цілях охорони навколишнього середовища є стаття XX (b) щодо заходів, необхідних для захисту життя або здоров'я людини, тварин і рослин і стаття XX (g) – заходів щодо збереження невідновлюваних природних ресурсів. З метою вирішення цих завдань, уряди по всьому світу запропонували використання «зелених тарифів» для заохочення використання і розвитку відновлюваних джерел енергії і підвищення зеленої енергоефективності, збільшення виробництва, а також розвитку наукових досліджень і розробок у сфері екологічно чистих технологій.

11. Зважаючи на відсутність спеціальної угоди з енергетики, правову основу регулювання міжнародної торгівлі енергією, включаючи транскордонну торгівлю відновлюваними джерелами енергії, становлять багатосторонні угоди системи СОТ. Роль СОТ в забезпеченні традиційної енергетичної безпеки визначається як випадкова, хоча і не незначна, але, з іншого боку, СОТ грає значно серйознішу роль в контексті відновлюваних джерел енергії. Крім того, правила торгівлі, які передбачаються багатосторонніми угодами, також доповнюються положеннями, які передбачаються «груповими», або плюрілатеральними, угодами, за умови приєднання до них відповідної держави-члена СОТ.

12. З огляду на те, що торгівля відновлюваними джерелами енергії функціонує в загальній системі енергоринку (більшу частину якої задовольняють традиційні джерела енергії, такі як газ і нафта) і, відповідно, загального торговельного режиму (підтримуваного в тому числі шляхом субсидування), щоб стати конкурентними, розвиток і поширення відновлюваних джерел енергії вимагають значної підтримки

і стимулювання, які можуть бути забезпечені загальною політикою в сфері відновлюваних джерел енергії, сумісної з правилами в СОТ.

13. Система СОТ може пристосувати сумлінні недискримінаційні заходи, які сприяють розширенню застосування відновлюваних джерел енергії. Зрештою, система СОТ допускає застосування субсидій традиційних джерел енергії, яке, звісно, не ґрунтується на загальних винятках з правил СОТ. Проте система СОТ є значно більш гнучкою по відношенню до зовнішніх факторів, таких як цілі охорони навколишнього середовища, тому подальша лібералізація торгівлі залишається головним завданням системи СОТ. Відновлювані субсидії мають вирішальне значення у боротьбі зі зміною клімату.

14. Запропоновано три варіанти інтерпретації чинних положень права СОТ з метою більш ефективного регулювання відновлюваних субсидій: (1) розширене тлумачення Угоди з сільського господарства для поширення субсидій на етанол; (2) тлумачення визначення субсидії відповідно до Угоди про субсидії та компенсаційні заходи, з тим щоб виключити деякі урядові заходи підтримки – зокрема «зелений тариф», – з режиму субсидій СОТ цілком; і (3) використання статті XX ГАТТ як *lex generalis* для заповнення прогалин в Угоді про субсидії та компенсаційні заходи як *lex specialis*. Четвертим можливим варіантом є прийняття нової угоди з відновлюваних субсидій СОТ. Найкращим, на нашу думку, є підхід, за якого в результаті тлумачення співвідношення між положеннями ГАТТ та Угоди про субсидії та компенсаційні заходи група експертів і Орган з апеляції СОТ прийшли б до застосування виключення, передбаченого статтею XX ГАТТ в цілях охорони навколишнього середовища, до предмету регулювання Угоди про субсидії та компенсаційні заходи.

15. Варто визнати, що застосування існуючих положень системи СОТ для узгодження заходів, спрямованих на стимулювання використання відновлюваних джерел енергії, малоефективне для їх заохочення. У зв'язку з цим більш вагомими виглядають аргументи на користь розробки та прийняття окремої спеціальної угоди. Альтернативним варіантом може бути прийняття Конференцією міністрів СОТ керівництва, що містило б керівні принципи в рамках існуючого правового регулювання.

16. Аналіз справ, розглянутих СОТ, свідчить, що основна маса поданих претензій містила скарги на вжиття заходів, що завдають шкоди промисловості держави-заявника і є неприпустимими відповідно до правил СОТ. Суперечки, які передавалися в СОТ, стосувалися вимоги місцевої складової в структурі зеленого тарифу. Інші питання, які регулярно з'являються в скаргах, пов'язаних з відновлюваними джерелами енергії, стосуються того, чи є конкретні заходи забороненими або допустимими субсидіями відповідно до Угоди про субсидії та компенсаційні заходи. Більшість суперечок, переданих в СОТ, що стосуються відступів

від правил СОТ з міркувань охорони навколишнього середовища, знаходяться на ранніх стадіях процесу врегулювання суперечок, і хоча вони безпосередньо не стосуються відновлюваних джерел енергії, мають важливі наслідки для відновлюваних джерел енергії в рамках СОТ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати роботи:

1. Чіпко М. В. Международно-правовое регулирование использования возобновляемых источников энергии: Протокол к Энергетической Хартии по вопросам энергетической эффективности и соответствующим экологическим аспектам / М. В. Чіпко // Научный вестник Международного гуманитарного университета. Серия «Юриспруденция». – Одесса, 2013. – № 5. – С. 353-357.

2. Чіпко М. В. Международное сотрудничество в сфере использования возобновляемых источников энергии: Роль резолюций Генеральной Ассамблеи ООН / М. В. Чіпко // Международный научный журнал Карагандинского университета «Болашак» «Актуальные проблемы современности». – Караганда, 2014. – № 1(3). – С. 27-31.

3. Чіпко М. В. Правовое регулирование перехода к использованию возобновляемых источников энергии: Рамочная Конвенция ООН об изменении климата и Киотский протокол / М. В. Чіпко // Український часопис міжнародного права. – Київ, 2015. – № 1. – С. 82-88.

4. Чіпко М. В. Правила Всемирной Торговой Организации по предоставлению субсидий и поддержке возобновляемых источников энергии / М. В. Чіпко // Науковий вістник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Херсон, 2015. – № 1. – С. 147-149.

5. Чіпко М. В. Влияние принципа непричинения трансграничного вреда на развитие возобновляемой энергетики / М. В. Чіпко // Загальноукраїнський науково-практичний господарсько-правовий журнал. – Київ, 2017. – № 1. – С. 240-244.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

6. Чіпко М. В. Повышение энергетической эффективности: международно-правовой аспект / М. В. Чіпко // Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського : матер. чет. міжнар. наук. конф. – Одеса : Фенікс, 2013. – С. 400-402.

7. Чіпко М. В. Эволюция принципа постоянного суверенитета над природными ресурсами в международном праве / М. В. Чіпко // Международный молодежный научный форум «Ломоносов» секция «Юриспруденция». – Москва, МГУ, 2014. – С. 145-146.

8. Чіпко М. В. Участие Украины в Европейском Энергетическом Сообществе: тенденции и перспективы / М. В. Чіпко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої ювілею академіка С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2014. – С. 266-268.

9. Чіпко М. В. Современные реалии обеспечения международной энергетической безопасности сквозь призму устойчивого развития / М. В. Чіпко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки юридичного факультету КНУ ім. Т. Шевченка. – Київ, 2015. – С. 52-54.

10. Чіпко М. В. Проблемные аспекты регулирования использования возобновляемых источников энергии в контексте обязательств Украины перед ЕС / М. В. Чіпко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України». – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 358-360.

11. Чіпко М. В. Проблемы имплементации европейских стандартов по использованию возобновляемых источников энергии в украинское законодательство / М. В. Чіпко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародне право розвитку». – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 177-181.

АНОТАЦІЯ

Чіпко М. В. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у сфері використання відновлюваної енергетики. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Національний університет «Одеська юридична академія». – Одеса, 2017.

Дисертацію присвячено міжнародно-правовому регулюванню співробітництва держав в сфері використання відновлюваних джерел енергії. Запропоновано систематизацію етапів становлення міждержавного співробітництва в сфері відновлюваної енергетики. Обґрунтовано доцільність розробки та прийняття окремої угоди з екологічних товарів, що б сприяло підтримці та просуванню технологій використання відновлюваних джерел енергії. Доведено, що скоординована система глобального управління енергетичною торгівлею сприятиме керованості і передбачуваності енергетичних потоків.

Запропоновано три варіанти інтерпретації чинних положень норм права СОТ з метою більш ефективного регулювання відновлюваних субсидій. Обґрунтовано підхід, згідно з яким в результаті тлумачення співвідношення положень ГАТТ та угоди про субсидії і компенсаційні заходи можливе застосування виключення до предмету регулювання Угоди про субсидії і компенсаційні заходи. Проаналізовано особливості пристосування сумлінних недискримінаційних заходів в рамках СОТ, які сприяють розширенню застосування відновлюваних джерел енергії.

Проаналізовано особливості імплементації положень щодо сприяння використанню відновлюваних джерел енергії в законодавство України. Вказується, що адаптація українського законодавства до існуючих міжнародно-правових стандартів впровадження і використання відновлюваних джерел енергії сприятиме підвищенню ефективності національного законодавства України в сфері відновлюваної енергетики.

Ключові слова: міжнародне енергетичне право, міжнародно-правове регулювання співробітництва держав, сфера використання відновлюваних джерел енергії, конвенційний механізм регулювання, нормативи права СОТ, правовий режим субсидування СОТ, юридична практика СОТ.

АННОТАЦИЯ

Чипко М. В. Международно-правовое регулирование сотрудничества государств в сфере использования возобновляемой энергии. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия». – Одесса, 2017.

Диссертация посвящена международно-правовому регулированию сотрудничества государств в сфере использования возобновляемых источников энергии. Предложена систематизация этапов становления межгосударственного сотрудничества в сфере возобновляемой энергетики. Обоснована целесообразность разработки и принятия отдельного соглашения по экологическим товарам, что способствовало бы поддержке и продвижению технологий использования возобновляемых источников энергии. Доказано, что скоординированная система глобального управления энергетической торговлей будет способствовать управляемости и предсказуемости энергетических потоков.

Отмечается, что главным недостатком правового регулирования возобновляемых источников энергии на международном уровне является отсутствие конкретных положений, недостаточное влияние международных организаций на государства, следствием чего является рекомендательный характер актов международных организаций. Создание Международного агентства по возобновляемой энергетике (ИРЕНА) является положительным моментом в деле создания и поддержания международной энергетической безопасности в XXI в. Более действенные результаты приносит правовое регулирование возобновляемых источников энергии на региональном уровне (в рамках ЕС, СНГ, ЕврАзЭС, ШОС и других региональных организаций).

Ввиду отсутствия специального соглашения по энергетике, правовые основы регулирования международной торговли энергией, включая трансграничную торговлю возобновляемыми источниками энергии, составляют многосторонние соглашения системы ВТО. Отмечается,

что система ВТО не является прямо связанной ни с торговлей энергией в целом, ни с торговлей возобновляемыми источниками энергии, в частности. Однако нормы права ВТО могут применяться и, как правило, применяются бездискриминационно ко всей трансграничной торговле с участием членов ВТО, в том числе торговле, связанной с энергетикой. Тем не менее, ключевая цель, которая лежит в основе продвижения возобновляемых источников энергии, а именно – охрана окружающей среды – может значительно определить режим правового регулирования торговли с их распространения.

Предложено три варианта интерпретации действующих положений норм права ВТО с целью более эффективного регулирования возобновляемых субсидий. Обоснован подход, согласно которому в результате толкования соотношения положений ГАТТ и Соглашения о субсидиях и компенсационных мерах возможно применение исключения к предмету регулирования Соглашения о субсидиях и компенсационных мерах. Проанализированы особенности приспособления добросовестных недискриминационных мер в рамках ВТО, которые способствуют расширению применения возобновляемых источников энергии.

Проанализированы особенности имплементации положений по содействию использованию возобновляемых источников энергии в законодательство Украины. Указывается, что адаптация украинского законодательства к существующим международно-правовым стандартам внедрения и использования возобновляемых источников энергии будет способствовать повышению эффективности национального законодательства Украины в сфере возобновляемой энергетики.

Ключевые слова: международное энергетическое право, международно-правовое регулирование сотрудничества государств, сфера использования возобновляемых источников энергии, конвенционный механизм регулирования, нормативы права ВТО, правовой режим субсидирования ВТО, юридическая практика ВТО.

SUMMARY

Chipko M. V. International Legal Regulation of States Cooperation in the field of renewable energy use. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Sciences in specialty 12.00.11 – International Law. – National University «Odessa Law Academy». – Odessa, 2017.

The thesis is devoted to the international legal regulation of cooperation between states in the field of renewable energy use. The systematization of the stages of the formation of interstate cooperation in the field of renewable energy use is proposed. The expediency of development and adoption of a separate agreement with environmental goods is substantiated, so as to

promote renewable energy technologies. It is proved that the system of global management of energy trade is facilitated to promote the manageability and predictability of energy flows.

Three versions of the interpretation of the current provisions of WTO Law have been proposed paying special attention for the efficiency of renewable subsidies. It is reasonable that the interpretation of the relationship between the provisions of the GATT and the Agreement on subsidies and compensation measures may apply the exception to the subject matter of regulation of the Agreement on subsidies and compensation measures. The peculiarities of adaptation of bona fide non-discriminatory measures within the framework of the WTO are analyzed, which contribute to the expansion of the use of renewable energy sources.

The peculiarities of the implementation of the provisions on the promotion of the use of renewable energy sources in the legislation of Ukraine are analyzed. It is stated that the adaptation of Ukrainian legislation to the existing international legal standards for the introduction and use of renewable energy sources will contribute to increasing the efficiency of Ukraine's national legislation in the field of renewable energy.

Keywords: International energy law, international legal regulation of interstate cooperation, sphere of renewable energy usage, conventional regulatory mechanism, WTO law standards, legal regime of WTO subsidies, the WTO legal practice.

Підписано до друку 18.05.2017.
Формат 60х90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ІПП «Фенікс»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.